

Xulosa: Zamonaviy raqobat sharoitida turizm xizmatlarini samarali targ'ib qilish uchun innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar, kontent marketing, neyromarketing hamda sun'iy intellektga asoslangan targ'ibot usullari turistlarning qiziqishini oshirish va ularning xatti-harakatlarini boshqarishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xorijiy tajribalar shuni tasdiqlaydiki, personalizatsiyalangan reklama kampaniyalari, ijtimoiy tarmoqlardagi interaktiv targ'ibot va ma'lumotlarga asoslangan marketing yondashuvlari brend imidjini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan, turizm kompaniyalari zamonaviy marketing texnologiyalaridan foydalangan holda, mijozlarga yo'naltirilgan va innovatsion strategiyalarni ishlab chiqishi lozim. Bu esa, nafaqat turizm xizmatlariga bo'lgan talabni oshirish, balki sohaning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xasanov, A., & Jo'rayev, S. (2022). *Raqamli iqtisodiyot va uning turizm sohasidagi o'rni*. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashriyoti.
2. Ismoilov, U. (2021). *Turizm marketingi va menejmenti*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Tursunov, U. (2020). *O'zbekistonda innovatsion turizm va uning rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: Iqtisodiyot va biznes.
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm va Madaniy meros vazirligi (2023). *O'zbekistonda turizm xizmatlarini raqamli transformatsiya qilish bo'yicha strategik reja*. Toshkent.
5. Karimov, D. (2019). *Ijtimoiy tarmoqlar va turizm: Internet marketingning zamonaviy tendensiyalari*. Samarqand: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4861-son qarori (2020). *O'zbekistonda turizm industriasini rivojlantirish strategiyasi*.
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (2023). *O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanish tendensiyalari va statistik tahlil*. Toshkent.
8. Kotler, P., Bowen, J., & Makens, J. (2017). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson.
9. Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management. *Tourism Management*, 29(4), 609-623.
10. Xiang, Z., & Fesenmaier, D. R. (2017). Big data analytics in tourism: Challenges and opportunities. *Tourism Management*, 68, 287-290.

SMART TURIZM: RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA BARQAROR SAYOHATNI RIVOJLANTIRISH.

Rahmonova Nilufarxon

Qo'qon universiteti

Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi

nilufar.9121@gmail.com

Xo'jayeva Mohizoda Fahriddin qizi

Qo'qon universiteti turizm yo'nalishi talabasi

mohizodaxujayeva@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli texnologiyalarning aqlli va barqaror turizmni rivojlantirishdagi salohiyatini o'rganadi. Unda zamonaviy muammolarni hal qilish uchun turizm sohasida innovatsion yechimlarga ehtiyoj borligi ta'kidlanadi. Tadqiqot muammoning dolzarbligi va tadqiqot maqsadlarini qisqacha bayon qiladi. Ushbu maqolada yangi texnologiyalarning turizm biznes yo'nalishidagi rivojlanishga qo'shgan hissasini yoritadi va kerakli tushunchalarni yetkazadi.

Bu muammolarni hal qilish uchun turli texnologik yechimlar taqdim etildi. Masalan, aqlli turizm tizimlari va ilg'or xavfsizlik choralari kabi texnologiyalar turizm sohasining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynashi ko'rsatib berildi. Shuningdek, maqolada yangi texnologiyalarni joriy etish orqali turizm sohasidagi kompaniyalar qanday qilib raqobatbardoshligini oshirishi va yanada barqaror rivojlanishga erishishi mumkinligi haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: turizm, yangi texnologiyalar, raqamli dunyo, sun'iy intellekt.

Kirish: Barqaror turizm – bu atrof-muhit, mahalliy madaniyat va iqtisodiyotga zarar yetkazmagan holda sayohat qilishni maqsad qilgan yondashuvdir. Raqamli texnologiyalar ushbu yo'nalishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular sayohatchilar va turizm sohasi vakillariga resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar barqaror sayohatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Sun'iy intellekt va raqamli xaritalar sayohat marshrutlarini optimallashtirib, yoqilg'i sarfini kamaytiradi. IoT texnologiyalari mehmonxonalar va turistik obyektlarda energiya va suv iste'molini nazorat qiladi. Virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari sayohatchilarga ekologik muqobil tajribalarni taklif etadi. Raqamli to'lov tizimlari va blokcheyn texnologiyalari esa sayyohlik sanoatida shaffof va barqaror tranzaksiyalarni ta'minlaydi. Ekologik sayohatni targ'ib qiluvchi platformalar ham raqamli marketing orqali barqaror turizmni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Kelajakda yashil energiya, sun'iy intellekt orqali shahar turizmini boshqarish va blokcheyn texnologiyalari sayohatni yanada barqaror qilishda katta ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda, aqlli texnologiyalar turli xil kasblarga katta ahamiyat kasb etmoqda. Sun'iy intellektdan unumli foydalanish turizm sohasiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mehmondo'stlik sanoatini raqamlashtirish o'nlab yillar davomida takomillashib, so'nggi yillarda butun dunyo bo'ylab turizm sanoatida texnologiyani joriy etish tezlashdi.

IoT, AI, VR va blokcheyn kabi innovatsion yechimlar sayohat jarayonini yanada ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan samarali qiladi. Shu bois turistik kompaniyalar va sayohatchilar raqamli texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali barqaror turizmga o'z hissasini qo'shishi lozim.

Asosiy qism: Texnologik taraqqiyot turizm faoliyatiga shiddat bilan kirib bormoqda, xususan, GPS navigatsiyasidan foydalangan holda mobil telefonlar uchun noyob multimedia qo'llanmalari ishlab chiqilmoqda va sayyohlarga taklif etilmoqda. Turistik biznes tadbirkorlikning harakatlanuvchi yo'nalishi hisoblanadi. Soha vakillari doimiy ravishda mijozlar bilan aloqada bo'lishlari, har qanday vaziyatni masofadan turib muvofiqlashtirishlari, har qanday savol va sharhlarga imkon qadar tezroq javob berishlari tayyor bo'lishlari kerak.

Bunda turistik agentliklarga maxsus ishlab chiqilgan mobil ilovalar muhim yordamchi bo'ladi. Texnologiyalar va internetning kuchini tushunish uchun yillar va o'nlab yillar kerak bo'ldi. Endi esa bir yilda bir mahsulot bir nechta yangilanishlar boshdan kechirmoqta, dasturiy ta'minot, telefon, avtomobillar, texnologiyalar va internet har kuni rivojlanmoqda. Texnologiyalar asta-sekin yangi asosiy taxminlarning tubdan o'zgarishini yaratdi, sanoat tuzilmasini butunlay o'zgartirish va yangidan-yangi imkoniyatlar va tahdidlar yuzaga olib chiqdi.

Bu sayyohlik korxonalari, mahsulotlari va tajribalarida, shuningdek, butun biznes tizimida va yo'nalishlarida to'liq inqilobga olib keldi. Texnologiyalashtirish, shuningdek, turizm ishlab chiqaruvchilari va iste'molchilarining an'anaviy rollarini o'zgartirib, yangi rollar, munosabatlar, biznes modellari va mahorat to'plamlarini keltirib chiqardi. Texnologiyaning paydo bo'lishi turistik takliflar, xizmatlar va tajribalar qatori va miqdorini sezilarli darajada kengaytirdi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining, jumladan, Internet, mobil ilovalar, virtual reallik, sun'iy intellekt va boshqa ko'plab sohalarning doimiy rivojlanishi turizm biznesi o'zgartirmoqda. Ushbu yangi texnologiyalar turistik xizmatlarni bron qilish, targ'ib qilish va tashkil etish jarayonlarini takomillashtirish va optimallashtirish imkoniyatlarini taklif etadi hamda turizm imkoniyatlari chegaralarini sezilarli darajada kengaytiradi.

Yangi texnologiyalarning turizm biznesining rivojlanishiga mumkin bo'lgan ijobiy ta'siridan biri bu turistik xizmatlarni bron qilish va sotish jarayonlarini takomillashtirishdir. Internet va mobil ilovalar sayyohlarga turlar, mehmonxonalar, avia chiptalar va boshqa xizmatlarni tez va oson izlash, taqqoslash va bron qilish imkonini beradi. Airbnb va Booking.com kabi platformalar kichik mehmonxonalar va apartmentlarni o'z xizmatlarini osonroq va samarali sotish imkonini yaratdi.

Onlayn bron qilish, virtual reallik, mobil ilovalar – bularning barchasi turizm industriyasini rivojlantirish va takomillashtirishga xizmat qiladi. Biroq, texnologiya haqiqiy sayohat, madaniyat va tabiatga yaqinlikni to'liq almashtira olmasligini hisobga olish kerak. Eng so'nggi texnologiyalar va sayohatlarning uyg'unligi sayyohlar uchun yaxshi tajriba taqdim etishi mumkin.

Turizm sanoatiga yangi texnologiyalarning qo'shilishi eng yuqori darajada o'zgarishiga olib keldi, umumiy sayohat tajribasini, operatsion samaradorlikni oshirdi va yanada samarali marketing strategiyalarini yaratdi. Ushbu yutuqlar ko'plab imkoniyatlarni taqdim etsa-da, ular doimiy moslashish zarurati va raqamli bo'linish muammolari kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Shunga qaramay, davom etayotgan texnologik evolyutsiya turizm landshaftini yanada o'zgartirishi, sayohatni kelajak avlodlar uchun yanada qulay, yoqimli va barqaror qilishi kutilmoqda.

Yangi texnologiyalarning turizm va barqaror "sustainable" turizmga ta'siri juda katta, viloyat aholisining o'zlarini aqlliylar gadjetlari ya'ni telefon yoki noutbuk orqali ijtimoiy tarmoqlarda faollashtirishi reklama qilishi turizm oqimini kuchaytirishi mumkunligini isbotladi. Masalan tripadvisor.com kabi turizmga bag'ishlangan veb-saytlarda aholi o'zining yashash joyidagi mavjud turistik taklif bera olish qobiliyatini ko'rsatishi mumkin.

Demak, kelgusida ham mahalliy, ham xorijiy turistlar uchun mo'ljallangan mobil ilovalarni takomillashtirish shuningdek, turistlarga qulaylik yaratish maqsadida Android hamda iOS dasturiy ta'minotlariga asoslanish kerak bo'ladi.

Virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan virtuallik (AR) – bu ikkalasi pandemiyadan so'ng yanada ommabop tur sifatida keng tanildi chunki virtual haqiqat sayohatlar: potentsial sayyohlarga sayohat to'g'risida qaror qabul qilishdan oldin deyarli yo'nalishlar, mehmonxonalar va diqqatga sazovor joylarni o'rganishga ruxsat berdi. AR qo'llanmalari: tarixiy faktlar yoki navigatsiya bo'yicha maslahatlar kabi raqamli ma'lumotlarni smartfonlar yoki AR ko'zoynaklari yordamida real muhitga joylashtirish orqali tajribani yaxshilashi mumkin.

O'zbekistonda turizmni rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni amalda sinab ko'rish imkoniyatlari, kuchli, zaif tomonlari va tahdidlarini tahlili.

Kuchli tarafi:

- O'zbekiston o'zining boy madaniy va tarixiy meros bilan ommaga tanilgan. O'zbekiston Samarqand, Buxoro va Xiva kabi ko'plab madaniy va tarixiy obidalarga ega bo'lib, ularni VR va AR kabi texnologiyalar yordamida o'zgacha tajriba bilan sayohatchilarni ta'minlash mumkin.

- Hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash. O'zbekiston hukumati turizmni rivojlantirishga faol ko'maklashmoqda va innovatsiyalar uchun qulay muhit yaratib, zamonaviy texnologiyalarni qo'llashni qo'llab-quvvatlamogda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 27.07.2023 yildagi PQ-238-soniga muvofiq "Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida" imzolandi.

- O'sib borayotgan turizm infratuzilmasi. So'nggi paytlarda turizm infratuzilmasini, shu jumladan aeroportlar, mehmonxonalar va transportni yaxshilashga kiritilgan sarmoyalar yangi texnologiyalarni birlashtirish uchun mustahkam poydevor yaratmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi aeroportlarini xususiy sherikka berish bo'yicha davlat komissiyasining tarkibi 3-ildovaga muvofiq tasdiqlansin.

Zaif tarafi:

- Hozirgi kunda O'zbekiston infratuzilmadagi bo'shliqlar yaqqol ajralib turmoqta. Internetga ulanishning nomuvofiqligi va ilg'or texnologik infratuzilmaning yo'qligi, ayniqsa shahardan chekka joylarda, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga to'sqinlik qilishi mumkin.

- Malakali ishchi kuchining etishmasligi. Yangi texnologiyalarni samarali amalga oshirish, boshqarish va saqlash uchun zarur ko'nikmalarga ega bo'lgan mutaxassislar etishmasligi.

- O'zgarishga qarshilik ya'ni an'anaviy manfaatdor tomonlarning qarshiligi va zamonaviy texnologiyalarning afzalliklari to'g'risida xabardorlikning etishmasligi qabul qilish jarayonini sekinlashtirishi mumkin.

Imkoniyatlar:

- Texnologik yutuqlar deganda nazarda tutiladi Sun'iy intellekt, IoT²¹⁷, virtual reallik va big data tahlili kabi texnologiyalarning jadal rivojlanishi sayyohlik tajribasi va operatsion samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

- Xalqaro texnologik kompaniyalar, startaplar va ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qilish imkoniyatlari tajriba va innovatsiyalarni keltirib chiqarishi mumkin.

Tahdidlar:

- Kiber Xavfi: texnologiyaga bo'lgan ishonchning ortishi kiberhujumlar va ma'lumotlarning buzilishi xavfini oshiradi, bu esa ishonch va xavfsizlikka putur etkazishi mumkin. "Har kuni 4000 ga yaqin yangi kiberhujumlar sodir bo'ladi. Har 14 soniyada bir kompaniya har kuni 560,000 yangi dasturlar aniqlanganda halokatli moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin bo'lgan to'lov dasturlari hujumining qurboniga aylanadi." deydi Prartana Kennedi havfsizlik buyicha LinkedIn mutaxasisi.

- Iqtisodiy o'zgaruvchanlik. Masalan, global voqealar (pandemiya, siyosiy notinchlik) tufayli iqtisodiy beqarorlik va turizm talabining o'zgarishi texnologiyalarga sarmoyalarga ta'sir qilishi mumkin.

O'zbekistonning turizm sohasida zamonaviy texnologiyalarni amalda sinab ko'rish va joriy etish sayyohlik tajribasini oshirish, operatsion samaradorlikni oshirish va sohaning raqobatbardoshligini oshirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Kuchli va imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, infratuzilma kamchiliklari va malakali ishchi kuchining etishmasligi kabi zaif tomonlarni bartaraf etish, kiberxavfsizlik xavfi va iqtisodiy o'zgaruvchanlik kabi tahdidlarni kamaytirish juda muhimdir. Strategik investitsiyalar, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va innovatsiya madaniyatini rivojlantirish O'zbekistonda turizmni barqaror rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalardan muvaffaqiyatli foydalanish uchun kalit bo'la oladi.

Xulosa va takliflar: Hozirgi globallashuv davrida turizm industriyasi ko'plab muammolarga duch kelmoqta va shunday muammolarni hal qilish turizm industriyasi texnologik yechimlardan foydalanmoqda.

Xozirgi kunda O'zbekistondagi eng ommabop muammolardan biri bu logistika muammolari hisoblanadi chunki transport, turar joy samarali muvofiqlashtirilmaydi. Texnologik echimlar sifatida birinchi taklif bu integratsiyalashgan sayohat platformalarini yaratish, uzluksiz sayohat tajribasini ta'minlash uchun bron qilish, tashish va faoliyatni rejalashtirishni birlashtirgan platformalarni ishlab chiqish.

Keragidan ortiq turistlarni tashrif buyurishi bu salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Masalan, haddan tashqari turizm atrof-muhitning buzilishiga, mahalliy infratuzilmaning buzilishiga va aholining hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Texnologik echimlar bular malumotlar bazasi va tahlillar: sayyohlar oqimini kuzatish va bashorat qilish uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanish, bu esa tashrif buyuruvchilar sonini boshqarish imkonini beradi. Aqlli turizmni boshqarish ya'ni muayyan hududlarda turistik zichlik to'g'risida real vaqtda

ma'lumotlarni to'plab IoT sensorlarini amalga oshirish va ushbu ma'lumotdan sayyohlarni kamroq gavjum joylarga yo'naltirish uchun foydalanilmoqda.

Xavfsizlik masalalari eng muhim jihatlaridan biri hisoblanadi chunki xavfsiz mamlakatlarga asosan turistlar eng ko'p tashrif buyurimoqda. Sayohatchilar va ularning ma'lumotlari xavfsizligi va xavfsizligini ta'minlash uchun biometrik xavfsizlikdan foydalanish mumkin aeroportlar, mehmonxonalar va diqqatga sazovor joylarda xavfsiz va samarali identifikatsiya qilish uchun yuzni aniqlash va barmoq izlarini skanerlashdan foydalanilmoqda hozirgi kunda Qo'shma shtatlarda. Kuzatuv tizimlari masalan shubhali harakatlarni real vaqtda kuzatish va aniqlash uchun ilg'or

Xulosa qilib aytganda, yangi texnologiyalar turizm sohasida innovatsiyalar, o'sish va barqarorlik uchun istiqbolli imkoniyatlarni taqdim etsa-da, ular diqqat bilan ko'rib chiqish va strategik rejalashtirishni talab qiladigan turli xil qiyinchiliklar va xavflarni keltirib chiqaradi. Turizm manfaatdor tomonlari kuchli tomonlardan foydalanish, zaif tomonlarni hal qilish, imkoniyatlardan foydalanish va tahdidlarni yumshatish orqali texnologik o'zgarishlarning dinamik manzarasida harakat qilishlari va turizm kelajagini shakllantirishda raqamli transformatsiyaning barcha imkoniyatlarini ochishlari mumkin. Biroq, ko'pgina afzalliklarga qaramay, yangi texnologiyalarning turizm biznesiga ta'siri o'zining salbiy tomonlariga ham ega bo'lishi mumkin. Texnologiyadan nazoratsiz foydalanish xavfsizlikka oid muammolarni, shaxsiy hayotning buzilishi va texnologiyaga qaramlikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, sanoatdagi ko'plab kichik va o'rta kompaniyalar uchun yangi texnologiyalarni joriy etish murakkab va qimmatli jarayon bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ali Berkay Avci, Gamze Akyol (2023) The role of digital technologies in enhancing heritage tourism
2. Doctor Chaturaporn Sihabutr (2012) Technology and international specialisation in tourism. 121-122 pp.
3. Gulomkodiroya, M. S. Qizi. (2024). A STUDY ON VARIOUS E-RECRUITMENT TOOLS AND ITS EFFECTIVENESS FOR RECRUITMENT. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 10(10), 32-34. <https://doi.org/10.54613/ku.v10i10.902>
4. Gulomkodiroya Mamura Saydumarxon qizi. (2024). A STUDY ON SAFETY MEASURES IMPLEMENTED BY LE ROMA GARDENIA RESORT (VRS INFRA) DURING THE COVID-19 PANDEMIC. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(2), 78-84. Retrieved from <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/6446>

BUXORO MINTAQASIDA ONLAYN TUROPERATOR BIZNES MODELLARINI ISHLAB CHIQISH ASOSIDA TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH

Kadirova Shafolat Xabibulloyevna,
Buxoro davlat universiteti, o'qituvchi,
shafokatkadirova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Buxoro mintaqasi misolida onlayn turoperator biznes modellarini shakllantirish va ular orqali turizmni barqaror rivojlantirish masalalari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Jahon turizm bozorida internet texnologiyalari va raqamli platformalar ahamiyati tobora ortib borayotgani bois, Buxoro mintaqasi ham sayyohlik xizmatlarini innovatsion asosda modernizatsiya qilish zarurati bilan duch keldi. Ushbu maqolada mahalliy turoperatorlar uchun biznes modellarning yangi avlodi – onlayn platformalarni ilmiy asosda ishlab chiqish va amaliyotda joriy etish orqali mintaqada turizmni barqaror rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, onlayn turoperatorlik faoliyatida axborot-kommunikatsiya